

RIIGIKOHUS

ÜLDKOGU

KOHTUMÄÄRUS

Kohtuasja number	3-3-1-15-12
Määruse kuupäev	27. november 2012
Kohtukoosseis	Eesistuja Märt Rask, liikmed Jüri Ilvest, Peeter Jerofejev, Ott Järvesaar, Eerik Kergandberg, Hannes Kiris, Lea Kivi, Indrek Koolmeister, Ants Kull, Villu Kõve, Lea Laarmaa, Jaak Luik, Priit Pikamäe, Ivo Pilving, Jüri Põld, Harri Salmann ja Tambet Tampuu
Kohtuasi	Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskuse taotlus täitmist tagavate toimingute sooritamise loa saamiseks
Vaidlustatud kohtulahend	Tallinna Ringkonnakohtu 18. jaanuari 2012. a määrus haldusasjas nr 3-10-2717
Menetluse alus Riigikohtus	Oleg Kovaljovi ja Oksana Kovaljova määruskaebus
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

1. Jätta Oksana Kovaljova osas määruskaebus läbi vaatamata. Oleg Kovaljovi osas rahuldada määruskaebus osaliselt.
2. Tühistada Tallinna Ringkonnakohtu 18. jaanuari 2012. a määrus haldusasjas nr 3-10-2717 tervikuna ja Tallinna Halduskohtu 20. ja 25. oktoobri 2010. a määrused samas asjas osas, milles anti luba taotleda kohtuliku hüpoteegi seadmist Oleg Kovaljovile kuuluvale kinnistusraamatus registreeritud kinnistule (registriosas nr 16440601, korter, Tallinna linn, Linnamäe tee 83–72, suurus 64,7 m²).
3. Muuta Tallinna Halduskohtu 20. ja 25. oktoobri 2010. a määrustes samas asjas Oleg Kovaljovile kuuluvale kinnistusraamatus registreeritud kinnistule (registriosas nr 16440501, korter, Tallinna linn, Linnamäe tee 83–71, suurus 49,2 m²) seatud kohtuliku hüpoteegi summat, määrates selleks 20 710 eurot 6 senti.
4. Lugeda Tallinna Halduskohtu 20. oktoobri 2010. a määruse (koostoimes 25. oktoobri 2010. a määrusega) resolutsioon tervikuna sõnastatuks järgmiselt: „Rahuldada Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskuse taotlus osaliselt ja anda luba taotleda MKS § 136¹ lõike 1 alusel 20 710 euro ja 6 sendi suuruse kohtuliku hüpoteegi seadmist Eesti Vabariigi kasuks (Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskuse kaudu) Oleg Kovaljovile kuuluvale kinnistusraamatus registreeritud kinnistule registriosaga nr 16440501, korter, Tallinna linn, Linnamäe tee 83-71, suurusega 49,2 m².“
5. Mõista Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskuselt Oleg Kovaljovi kasuks välja menetluskulud 6 eurot ja 39 senti.
6. Tagastada määruskaebuse esitamisel tasutud kautsjonid.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskus (PMTK) esitas 19. oktoobril 2010 Tallinna Halduskohtule taotluse anda luba kohtuliku hüpoteegi seadmiseks maksukorralduse seaduse (MKS) § 136¹ lg 1 ning § 130 lg 1 p 5¹ alusel Eesti Vabariigi kasuks Oleg Kovaljovile kuuluvatele kinnistusraamatus registreeritud kinnistutele. Taotlust põhjendati sellega, et maksuhalduri menetluses on OÜ Mr.Lega & K maksuvõlgade sissenõudmine. Maksuhaldur on maksumenetluses tuvastatud asjaoludele ja kogutud tõenditele tuginedes seisukohal, et OÜ-le Mr.Lega & K väljastatud maksuotsusega määratud maksusummadest tuleneva maksuvõla tekkimise eest vastutab juhatuse liige Oleg Kovaljov. Sundtäitmise toimingute tulemusena ei ole õnnestunud maksuotsusest tulenevat OÜ Mr.Lega & K maksuvõlga äriühingult sisse nõuda. Taotleja on algatanud Oleg Kovaljovi vastu maksumenetluse, mille eesmärgiks on vastutusotsuse koostamine MKS § 40 alusel. Ülaltoodu alusel ja maksumenetluse ja võimaliku kohtumenetluse pikkust arvestades leiab taotleja, et on vajalik, proportsionaalne ja põhjendatud sooritada täitmist tagavad toimingud enne rahalise nõude või kohustuse määramist, kuna meetmete rakendamata jätmise korral võib haldusakti täitmine osutuda raskendatuks või võimatuks.

2. Tallinna Halduskohus rahuldab 20. oktoobri 2010. a määrusega PMTK taotluse ja andis loa taotleda MKS § 136¹ lg 1 alusel kinnisasjade käsutamise keelumärke kandmist Eesti Vabariigi kasuks (PMTK kaudu) Oleg Kovaljovile kuuluvatele kinnistusraamatus registreeritud kinnistutele. Tallinna Halduskohus parandas 25. oktoobri 2010. a määrusega tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 447 lg-le 2 viidates 20. oktoobri 2010 määruse resolutsiooni selliselt, et kinnisasja käsutamise keelumärke kandmise asemel anti luba hüpoteegi seadmiseks resolutsioonis nimetatud kinnistutele.

3. Oleg Kovaljov ja Oksana Kovaljova esitasid määruskaebused, milles palusid tühistada Tallinna Halduskohtu 20. oktoobri ja 25. oktoobri 2010. a määrused ning teha uue määruse, millega PMTK taotlus jäetaks rahuldamata. Oksana Kovaljova määruskaebuse kohaselt on halduskohtus antud luba sooritada täitetoiming kinnistutega, mis on Oksana Kovaljova ja Oleg Kovaljovi ühisomandis. Oksana Kovaljova ei ole MKS § 6 mõttes maksukohustuslane ega pea vastutama OÜ Mr.Lega & K maksukohustuse eest.

4. Tallinna Ringkonnakohus tunnistas 16. juuni 2011. a määrusega haldusasjas nr 3-10-2717 põhiseaduse (PS) § 24 lg-ga 5 vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata halduskohtumenetluse seadustiku (HKMS) vana redaktsiooni § 30 lg 2 p 2 ja § 47¹ lg 1 koostoimes MKS § 136¹ lg-ga 1 (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) osas, milles need ei võimaldanud isikul, kelle suhtes on halduskohus andnud Maksu- ja Tolliametile loa sooritada MKS § 130 lg 1 p-des 1–5¹ sätestatud täitetoiminguid, esitada halduskohtu määruse peale määruskaebust ringkonnakohtule. Ringkonnakohus edastas kohaldamata jäetud sätete põhiseadusele vastavuse kontrollimiseks määruse Riigikohtule ja saatis Oleg Kovaljovi ja Oksana Kovaljova määruskaebused haldusasjas nr 3-10-2717 menetlusse võtmise otsustamiseks Tallinna Halduskohtule.

5. Tallinna Halduskohus peatas 7. juuli 2011. a määrusega haldusasja nr 3-10-2717 menetluse kuni Riigikohtu otsuseni sätete põhiseaduspärasuse kohta.

6. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium tunnistas 22. novembri 2011. a otsusega asjas nr 3-4-1-18-11 HKMS vana redaktsiooni § 30 lg 2 p 2 koostoimes HKMS vana redaktsiooni § 47¹ lg-ga 1 vastuolus olevaks PS § 24 lg-ga 5 ja kehtetuks osas, milles need sätted ei võimalda isikul, kelle vara suhtes andis MKS § 136¹ alusel MKS § 130 lg-s 1 nimetatud täitetoimingu tegemiseks loa halduskohus, esitada loa andmise määruse peale määruskaebust ringkonnakohtule.

7. Tallinna Halduskohus uuendas 23. novembri 2011. a määrusega haldusasja nr 3-10-2717 menetluse, jättis Oleg Kovaljovi ja Oksana Kovaljova määruskaebused rahuldamata ja edastas määruskaebused lahendamiseks Tallinna Ringkonnakohtule.

8. Tallinna Ringkonnakohus jättis 18. jaanuari 2012. a määrusega Oleg Kovaljovi ja Oksana Kovaljova määruskaebused rahuldamata ja Tallinna Halduskohtu 20. oktoobri 2010. a määruse (25. oktoobri 2010 määrusega muudetud kujul) muutmata. Ringkonnakohtu põhjendused olid järgmised:

1) Tallinna Ringkonnakohtu 16. juuni 2011. a määruses haldusasjas nr 3-10-3170 (punktid 25 ja 26) ollakse seisukohal, et MKS § 136¹ lg-te 1 ja 2 kohaselt peavad maksuhalduri nn eelaresti kohaldamiseks halduskohtult loa taotlemiseks olema ühel ajal täidetud järgmised tingimused:

a) maksuhaldur on alustanud kontrolli maksude tasumise õigsuse kontrollimiseks, kuid rahaline nõue või kohustus ei ole veel kindlaks määratud;

b) maksuhaldur on suuteline näitama (põhistama) võimaliku rahalise nõude või kohustuse hinnangulise suuruse;

c) maksuhalduril on tekkinud põhjendatud kahtlus, et pärast rahalise nõude või kohustuse määramist võib selle sundtäitmine osutuda oluliselt raskemaks või võimatuks;

d) võimaliku maksukohustuse sundtäitmise oluline raskenemine või võimatus peab olema tingitud maksukohustuslase tegevusest;

e) taotluses märgitud täitetoiming peab olema loetletud MKS § 130 lg-s 1 (kuni 31. detsembrini 2010 punktides 1–5¹) ja selle tegemine peab olema vajalik;

2) ringkonnakohtu hinnangul tuleneb MKS §-st 136¹ kõige üldisemalt nõue, et maksuhaldur peab oma taotlust põhistama TsMS § 235 kohastelt (kohtule väite põhjendamine selliselt, et põhjenduse õigsust eeldades saab kohus lugeda väite usutavaks) ja sooritatavad täitmist tagavad toimingud peavad olema eesmärgi (tulevase tõenäolise maksukohustuse sissenõudmise võimalikkuse tagamine) arvestades maksukohustuslase suhtes proportsionaalsed (s.o sobivad, vajalikud ja mõõdukad);

3) halduskohtule esitatud taotluses näitas maksuhaldur, et on alustanud Oleg Kovaljovi vastu vastutusotsuse tegemise menetlust, kirjeldas vastutusotsuse tegemise aluseid ja märkis vastutusotsusega määratava rahalise kohustuse hinnangulise suuruse. Taotlusest ei ilmnenu asjaolusid, mille tõttu on Oleg Kovaljovile vastutusotsuse tegemine välistatud. Liigne oli halduskohtult nõuda, et ta MKS § 136¹ alusel loa andmise menetluses kontrolliks vastutusotsuse tegemise võimalikkust Oleg Kovaljovi suhtes ka selles ulatuses, et tuvastaks, et OÜ-lt Mr.Lega & K maksuvõla sissenõudmise alustamisel järgiti MKS § 128 lg-s 3 sätestatud tingimusi. Seetõttu ei ole määrav määruskaebuse esitajate kahtlus, kas OÜ-le Mr.Lega & K on ikka antud tähtaeg nii suure maksusumma tasumiseks, kui kavatakse Oleg Kovaljovile tasumiseks määrata vastutusotsusega;

4) taotleja on põhjendanud, miks tal tekkis Oleg Kovaljovi tegevuse põhjal kahtlus, et pärast vastutusotsuse tegemist võib selle sissenõudmine osutuda raskendatuks või võimatuks;

5) taotluses nimetatud täitetoimingud olid loetletud MKS § 130 lg 1 p-s 5¹. Ringkonnakohus leidis, et need olid proportsionaalsed;

6) Oleg Kovaljovile kuuluvatele korteriomanditele hüpoteegi seadmist ei välista see, et tegemist võib olla tema ja Oksana Kovaljova ühisomandis oleva varaga. Asjaõigusseaduse (AÕS) § 70 lg 4 kohaselt on ühisomand kahele või enamale isikule ühel ajal kindlaks määratava osades ühises asjas kuuluv omand. Seega on tervikuna tegemist maksukohustuslasele Oleg Kovaljovile kuuluva varaga. Ringkonnakohus selgitas, et kui väide ühisomandi kohta on õige, ei ole PMTK-l võimalik esitada nõuet ainult Oleg Kovaljovile kuuluvale osale kinnisasjadest, nagu märgib PMTK vastuses

määruskaebustele. Tulenevalt AÕS § 70 lg-st 4 ei ole kinnisasja ühisomandi korral võimalik eristada kinnisasja osa, mis kuuluks Oleg Kovaljovile ja mitte Oksana Kovaljovale.

9. Oleg Kovaljov ja Oksana Kovaljova taotleavad Riigikohtule esitatud määruskaebuses Tallinna Ringkonnakohtu 18. jaanuari 2012. a määruse tühistamist. Määruskaebuse põhjendused on järgmised:

1) maksuhaldur ei olnud täitnud eeldusi taotluse rahuldamiseks. Kohtuliku hüpoteegi seadmist ei saa taotleda ühisomandis olevale varale, kui maksumenetlust ei ole alustatud ja vastutusotsust ei plaanita teha mõlemale ühisvara omanikule;

2) halduskohus seadis 400 600 krooni suuruse kohtuliku hüpoteegi ühisomandis olevale varale ajal, mil PMTK tegi sundtäitmise hoiatuse OÜ-le Mr.Lega & K ainult summas 247 845 krooni. Samas kui OÜ Mr.Lega & K maksuvõlg, mis tekkis Oleg Kovaljovi äriühingu juhatuse liikmeks olemise perioodil ja mida PMTK sisse nõuda kavatses, oli 500 600 krooni. Kohtud ei ole selgitanud, millisel seaduslikul alusel võib juriidilise isiku juhatuse liikme vastutus olla suurem, kui juriidiliselt isikult nõutakse, ja veelgi enam, mille alusel võib maksuhaldur teha vastutusotsuse summas 500 600 krooni olukorras, kus juriidiliselt isikult sundtäitmise hoiatusega nõuti ainult 247 845 krooni;

3) vastutusotsuse juriidilise isiku seaduslikule esindajale võib teha MKS § 96 lg 5 kohaselt alles siis, kui maksumaksja suhtes on alustatud sissenõudmist MKS § 130 lg 1 p-s 5¹ sätestatud viisil ning selle tulemusel ei ole õnnestunud kolme kuu jooksul võlga sisse nõuda või kui maksumaksjale või maksu kinnipidajale on välja kuulutatud pankrot. 152 755 krooni tasumise tähtaega ei olnud määratud ja ei olnud tehtud hoiatust kohustuse täitmata jätmise tagajärgede kohta. MKS § 128 lg-s 3 nimetatud tingimuste täitmata jätmisel ei ole õigust alustada võla sundkorras sissenõudmist, seega ka vastutusotsuse tegemist;

4) kohus ei kontrollinud, kas piisanuks kohtuliku hüpoteegi seadmisest ühele kinnistule;

5) Oksana Kovaljova ei teinud midagi, et sellisesse olukorda sattuda. Abiellumine või ühisomandi omamine ei ole seadusest tulenevalt selline põhjus, mis annaks kohtule alust piirata vara käsutamise õigust. Oksana Kovaljova omandiõigust on rikutud. Ringkonnakohtu leidis, et kuna kinnisomandid on Oksana Kovaljova ja Oleg Kovaljovi ühisomandis, on tervikuna tegemist maksukohustuslasele Oleg Kovaljovile kuuluva varaga. Seejuures viitas kohus AÕS § 70 lg-le 4, milles vastupidi viidatakse sellele, et ühisomand on kahele või enamale isikule ühel ajal kindlaks määramata osades ühises asjas kuuluv omand.

10. PMTK on vastuses määruskaebusele seisukohal, et määruskaebuse esitajate väited ei anna alust Tallinna Ringkonnakohtu määruse tühistamiseks.

RIIGIKOHTU HALDUSKOLLEEGIUMI MÄÄRUS

11. Riigikohtu halduskolleegium leidis 19. juuni 2012. a määruses, et Oksana Kovaljova määruskaebust ei ole võimalik kehtiva õiguse kohaselt menetlusse võtta. Samas märkis kolleegium, et põhiseaduspärane ei pruugi olla olukord, kus MKS § 136¹ lg 4 võimaldab maksukohustuslasel esitada määruskaebuse kuni Riigikohtuni välja, kuid maksukohustuslase abikaasal, kelle vara suhtes kohus MKS § 136¹ ja § 130 alusel täitetoimingute tegemiseks loa annab, ei ole edasikaebeõigust.

12. Kuna kohtuasja lahendamine eeldas kolleegiumi hinnangul põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse alusel läbivaadatava küsimuse lahendamist, andis kohtukoosseis HKMS § 228 lg 1 p 3 alusel asja läbivaatamiseks Riigikohtu üldkogule.

13. Lisaks märkis halduskolleegium, et MKS § 136¹ ei sätesta, et täitetoimingute sooritamist saaks nõuda ühisomandis olevale varale (s.o ühisvarale perekonnaseaduse § 25 tähenduses). Seega on kaheldav, kas MKS § 136¹ alusel saab taotleda kohtult luba maksukohustuslase abikaasa varale, mis on abikaasade ühisomandis. Riigikohtu üldkogu on asjas nr 3-3-1-28-11 tehtud otsuse punktis 45

leidnud, et maksukorralduse seadusest tuleneb küll maksuhalduri õigus taotleda kohtult luba seada kinnisasjale hüpoteek, et tagada pärast rahalise nõude või kohustuse määramist selle sundtäitmine, kuid see ei tähenda, et seda saab teha asja omandiõigusest sõltumata.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

Riigikogu

14. Riigikogu nimel arvamuse andnud põhiseaduskomisjon leidis, et MKS § 136¹ lg 4 on vastuolus edasikabeõigust andva PS § 24 lg-ga 5 osas, milles see ei võimalda esitada ringkonnakohtu määruse peale määruskaebust Riigikohtule isikul, kes ei ole maksukohustuslane, kuid kelle vara suhtes on maksuhaldur MKS §-de 130 ja 136¹ alusel saanud loa täitetoimingu sooritamiseks. Edasikaebeõiguse välistamine ei ole menetlusökoonoomia saavutamiseks mõõdukas viis.

15. Lisaks tuleb tõstatada küsimus vaidlusaluse sätte kooskõlast PS § 12 lg-st 1 tuleneva võrdsuspõhiõigusega. Isikute erinevale kohtlemisele kohtumenetluses, kus ühele ühisvara omanikule (maksukohustuslasele) võimaldatakse ärakuulamine, kuid teisele mitte, ei ole praeguses kontekstis piisavat õigustust.

16. Täiendavas arvamuses ei pidanud põhiseaduskomisjon põhjendatuks õiguskantsleri seisukohta, et MKS § 136¹ lg 4 on vastuolus PS § 104 lg 2 p-ga 14 ja seega formaalselt põhiseadusvastane. PS § 104 lg-t 2 kui PS §-s 73 sätestatud üldisest poolthäälte enamuse nõudest erandeid kehtestavat sätet tuleb tõlgendada kitsalt. MKS § 136¹ lg 4 on lihtseaduses paiknev kohtumenetluse norm, mis on vastu võetud nõutava häälteenamusega. Selles sättes kasutatavate terminitega „maksuhaldur“ ja „maksukohustuslane“ tähistatud mõisteid defineerivad sätteid (MKS §-d 5 ja 6), mis ei ole vastu võetud PS § 104 lg-s 2 nõutava häälteenamusega, ei ole õige käsitada PS § 104 lg-s 2 nimetatud valdkondi reguleerivate normidena. Terminitega „maksuhaldur“ ja „maksukohustuslane“ tähistatud mõisted kujutavad endast olemuslikult maksuseaduste (mis PS § 104 lg 2 järgi ei ole konstitutsioonilised seadused), mitte kohtumenetluse seaduste reguleerimiset. Seetõttu on kohtumenetluse seaduses lubatud nimetatud MKS-i mõisteid kasutada, ilma et vastavad (vaikivalt viidata) MKS-i sätted muutuksid seetõttu PS § 104 lg-s 2 nimetatud valdkondi reguleerivateks normideks. Sarnasel seisukohal on olnud ka Riigikohtu halduskolleegium 20. oktoobri 2008. a lahendis asjas nr 3-3-1-42-08 (p 14). Kui lugeda PS § 104 lg-s 2 nimetatud valdkondi reguleerivateks normideks kõik normid, millele konstitutsioonilises seaduses sõnaselgelt või vaikivalt viidatakse, muutuks niisuguste normide ring sisuliselt hoomamatuks ja tooks praktilise tagajärjena kaasa selle, et kõiki või vähemalt suuremat osa seadustest hakatakse igaks juhuks käsitada konstitutsiooniliste seadustena ja nõudma nende vastuvõtmiseks Riigikogu koosseisu häälteenamust. Niimoodi seataks siuliselt sisse ka kvooruminõue, mida seadusandja ette näha ei soovinud. Ühtlasi tähendaks see, et PS § 104 lg 2 lakkaks seaduste osas olemast erand PS § 73 suhtes, vaid muutuks reegliks. See aga ei ole kindlasti olnud seadusandja kavatsus.

Oleg Kovaljov ja Oksana Kovaljova

17. Määruskaebuse esitajad leiavad, et MKS § 136¹ lg 4 on vastuolus PS § 24 lg-ga 5 osas, milles see ei võimalda esitada määruskaebust maksukohustuslase abikaasal, kelle vara suhtes annab kohus loa täitetoimingu tegemiseks.

Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskus

18. MKS § 136¹ lg 4 on vastuolus PS § 24 lg-ga 5, kuna võimaldab maksukohustuslasel esitada määruskaebuse kuni Riigikohtuni, samas kui maksukohustuslase abikaasal, kelle vara suhtes annab kohus loa MKS § 136¹ ja § 130 alusel täitetoimingu tegemiseks, ei ole edasikaebeõigust.

Õiguskantsler

19. Esiteks on MKS § 136¹ lg 4 formaalselt põhiseadusega vastuolus. Täpsemalt on säte vastuolus PS § 104 lg 2 p-ga 14, mille kohaselt saab kohtumenetluse seadusi vastu võtta ja muuta ainult Riigikogu koosseisu häälteenamusega. MKS § 136¹ lg 4 on olemuselt kohtumenetluse säte, mis on vastu võetud nõutava häälteenamusega. Selles sättes on kasutatud termineid „maksukohustuslane“ ja „maksuhaldur“, mis määravad, kellel on edasikaebeõigus. Seetõttu kuulub nende terminitega tähistatud mõistete defineerimine konstitutsionaalsete kohtumenetluse seaduste reguleerimisesemesse. Need mõisted on sisustatud maksukorralduse seaduse muudes sätetes, mis ei ole vastu võetud konstitutsionaalsete seaduste vastuvõtmiseks nõutava häälteenamusega. Konstitutsionaalsete sätete reguleerimisesemesse kuuluvates sätetes on aga lubatavad viited vaid nendele normidele, mille puhul samuti on täidetud Riigikogu koosseisu häälteenamuse nõue.

20. Kui Riigikohus peaks leidma, et vaidlusalune säte on formaalselt põhiseadusega kooskõlas, siis igal juhul on säte vastuolus PS § 149 lg-ga 3 (alternatiivselt selle koostoimes PS § 15 lg-ga 1 (õigus pöörduda kohtusse) ja § 24 lg-ga 5 (edasikaebeõigus)) osas, milles see ei võimalda Riigikohtusse pöörduda isikul kohtuasjas, milles ta ei ole maksukohustuslane, kuid milles tema vara suhtes on maksuhaldur saanud MKS §-de 130 ja 136¹ alusel loa täitetoimingu sooritamiseks. PS § 149 lg 3 sätestab, et Riigikohus on riigi kõrgeim kohus, kes vaatab kohtulahendeid läbi kassatsiooni korras. PS § 149 lg-st 3 tuleneb põhimõte, et iga kohtuasi peaks lõppastmes (ühel või teisel teel) omama potentsiaali Riigikohtusse välja jõuda, või – alternatiivselt – tuleneb sellest koostoimes PS § 15 lg-ga 1 ja § 24 lg-ga 5 vähemalt põhimõte, et Riigikohtusse väljajõudmise potentsiaali peaks omama kohtuasi, milles otsustatakse lõplikult ja isiku suhtes koormavalt isiku (põhi)õiguste või kohustuste üle. Vaidlusalune säte aga välistab osa kohtuasjade, mis võivad olla algatatud selle alusel antud lubade kohta, jõudmise Riigikohtusse.

21. Igall juhul on MKS § 136¹ lg 4 vastuolus PS § 24 lg-ga 5 osas, milles see ei võimalda esitada ringkonnakohtu määruse peale määruskaebust Riigikohtule isikul, kes ei ole maksukohustuslane, kuid kelle vara suhtes on maksuhaldur MKS §-de 130 ja 136¹ alusel saanud loa täitetoimingu sooritamiseks. Edasikaebeõiguse piirang ei ole menetlusökoonoomia saavutamiseks mõeldukas. Ühtlasi rikub piirang PS § 12 lg-s 1 sätestatud võrdse kohtlemise nõuet. Ei ole ühtegi mõistlikku põhjust, miks peaks ühisvara suhtes tehtava täitetoimingu puhul maksukohustuslase abikaasal puuduma edasikaebeõigus, samas kui maksukohustuslasel endal on see õigus.

Justiitsminister

22. MKS § 136¹ lg 4 on formaalselt põhiseaduspärane. Säte reguleerib kohtulikku kaebeõigust, mis kuulub PS § 104 p-st 14 tulenevalt konstitutsioonilise seaduse reguleerimisalasse. Maksukorralduse seadus on aga lihtseadus. Samas näeb HKMS § 264 lg 3 teine lause, mis võimaldab seadusega reguleerida, kes on haldustoiminguks loa andmise menetluses menetlusosaline, sõnaselgelt ette võimaluse määratleda eriseaduses menetlusosaliste ring ja selle kaudu ka isikute ring, kes võivad kaebuse esitada. Seega ei kuulu erimenetluses kohaldatav edasikaebeõigus olemuslikult kohtumenetluse regulatsiooni hulka ega pea sisalduma konstitutsioonilises seaduses.

23. MKS § 136¹ lg 4 on siiski vastuolus PS § 24 lg-ga 5, kuna Riigikohtu töökoormuse võimalik vähenemine ei kaalu üles maksukohustuslase abikaasa, kelle vara suhtes on maksuhaldur saanud loa täitetoimingu sooritamiseks, edasikaebeõiguse riive intensiivsust. Ringkonnakohtus määruskaebuse kohta tehtud lahendi peale Riigikohtusse kaebamise õiguse välistamine ei ole mõeldukas vahend menetlusökoonoomia eesmärgi saavutamiseks.

VAIDLUSALUNE SÄTE

24. MKS § 136¹ pealkirjaga „Täitmist tagavate toimingute sooritamine enne rahalise nõude või kohustuse määramist“ lg 4 sätestab:

„Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise määruse peale võib nii maksuhaldur kui ka maksukohustuslane esitada määruskaebuse. Ringkonnakohtu määruse peale määruskaebuse kohta võib esitada määruskaebuse.“

ÜLDKOGU SEISUKOHT

25. Üldkogu lahendada on Oksana Kovaljova ja Oleg Kovaljovi määruskaebused Tallinna Ringkonnakohtu määruse peale. Selle määrusega jäeti rahuldamata määruskaebused Tallinna Halduskohtu määruste peale, millega kokkuvõttes anti luba taotleda hüpoteegi seadmist Eesti Vabariigi kasuks (PMTK kaudu) Oleg Kovaljovi omandina kinnistusraamatus registreeritud kinnistutele.

26. Määruskaebused andis Riigikohtu üldkogule lahendamiseks Riigikohtu halduskolleegium. Halduskolleegium leidis, et põhiseadusega võib vastuolus olla MKS § 136¹ lg 4, mille kohaselt Oksana Kovaljoval ei ole Riigikohtule määruskaebuse esitamise õigust ja mis seetõttu välistab tema määruskaebuse läbivaatamise Riigikohtus.

27. Üldkogu selgitab esmalt, miks MKS § 136¹ lg 4 ei ole põhiseadusega vastuolus ja miks määruskaebus tuleb seetõttu Oksana Kovaljovat puudutavas osas jätta läbi vaatamata (I). Seejärel lahendab üldkogu Oleg Kovaljovi määruskaebuse (II–V) ja otsustab menetluskulude jaotuse (VI).

I

28. MKS § 136¹ lg 4 esimese lause kohaselt võib MKS § 136¹ lg-s 1 nimetatud taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise määruse peale määruskaebuse esitada maksuhaldur või maksukohustuslane. Sama lõike teise lause kohaselt võib selle määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale esitada määruskaebuse Riigikohtule. Muudel isikutel peale maksukohustuslase ja maksuhalduri nende määruste peale määruskaebuse esitamise õigust ei ole (vt selle kohta täpsemalt Riigikohtu halduskolleegiumi 19. juuni 2012. a määrus praeguses kohtuasjas, p-d 12–17).

29. Kuna Oksana Kovaljova ei ole MKS § 136¹ lg-s 4 nimetatud isik, sealhulgas maksukohustuslane vaidlusaluses maksuõigussuhtes, siis ei ole tal käesolevas asjas Riigikohtule määruskaebuse esitamise õigust. Tema määruskaebus tuleb jätta HKMS § 217 lg 3 p 2 ja § 234 alusel läbi vaatamata.

30. Määruskaebuse esitamise õigust välistava sätte põhiseadusvastaseks ja kehtetuks tunnistamiseks ei ole üldkogu hinnangul praeguses asjas alust. MKS § 136¹ lg 4 ei riiva Oksana Kovaljova PS § 24 lg-st 5 tulenevat õigust tema kohta tehtud kohtu otsuse peale seadusega sätestatud korras edasi kaevata kõrgemalseisvale kohtule. Tallinna Halduskohtu 20. oktoobri 2010. a määrus (25. oktoobri 2010. a vigade parandamise määruse sõnastuses) ja Tallinna Ringkonnakohtu 18. jaanuari 2012. a määrus ei ole üldkogu hinnangul käsitatavad Oksana Kovaljova kohta tehtud otsustena PS § 24 lg 5 tähenduses. PS § 24 lg 5 alusel ei ole isikul õigust nõuda võimalust vaidlustada kohtu otsuseid, mis ei ole tehtud tema kohta.

31. Tallinna Halduskohus on kohtumääruse resolutsiooni ja põhjendava osa kohaselt andnud PMTK-le loa taotleda hüpoteekide seadmist Oleg Kovaljovile kuuluvatele kinnistutele. Määruses ei ole määruse adressaadina nimetatud Oksana Kovaljovat. Samuti ei ole kohus andnud luba taotleda hüpoteekide seadmist temale kuuluvatele kinnistutele. Sama kehtib Tallinna Ringkonnakohtu määruse kohta.

32. Üldkogu märgib, et PMTK on halduskohtule esitatud taotluses viidanud, et kinnistusraamatu elektroonilise andmebaasi kohaselt on vaidlusalused kinnistud Oleg Kovaljovi ainuomandis. Halduskohus on määruse põhjendavas osas leidnud, et kohtule on esitatud PMTK taotluse lahendamiseks vajalikud tõendid ja selgitused. Seega on halduskohus taotlust lahendades õigesti lähtunud AÕS § 56 lg-s 1 sätestatust, mille kohaselt eeldatakse kinnistusraamatusse kantud andmete õigsust. Ei vaielda selle üle, et kinnistusraamatusse on kinnistute omanikuna sisse kantud üksnes

Oleg Kovaljov. Täitmist tagavate toimingute otsustamisel on selle menetluse olemust ja peamiselt kiireloomulisust arvestades keeruline lahendada tõendite esitamist ja hindamist eeldavat küsimust, kas kinnistud võivad erinevalt kinnistusraamatu kandest olla abikaasade ühisvara hulgas. See küsimus on vajaduse korral võimalik lahendada teises menetluses (vt otsuse p-d 41 ja 42). Ka Tallinna Ringkonnakohtul oli ning üldkogul on seetõttu võimalik lähtuda eeldusest, et kohtuliku hüpoteegiga koormatud kinnistud on Oleg Kovaljovi ainuomandis.

33. Järelikult ei puuduta halduskohtu määrus ja ringkonnakohtu määrus Oksana Kovaljovat ega tema omandiõigust. MKS § 136¹ lg-st 4 tingitud võimatus esitada nende peale määruskaebust ei saa seega riivata Oksana Kovaljova PS § 24 lg-s 5 sätestatud põhiõigust.

34. Üldkogu asub praeguses lahendis seega ülaltoodud põhjendustel teistsugusele seisukohale kui Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium 22. novembri 2011. a otsuses asjas nr 3-4-1-18-11. Kolleegium eeldas üldkogu hinnangul ekslikult, et Tallinna Halduskohtu määrus on vaadeldav ka Oksana Kovaljova kohta tehtud kohtu otsusena PS § 24 lg 5 mõttes. Sellele põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsusele tuginedes võttis Tallinna Ringkonnakohus Oksana Kovaljova määruskaebuse ebaõigesti menetlusse ja vaatas selle läbi. Ringkonnakohus oleks pidanud jätma määruskaebuse HKMS vana redaktsiooni § 30 lg 2 p 2 ja § 47¹ lg 1 alusel läbi vaatamata.

35. MKS § 136¹ lg 1 alusel hüpoteegi seadmiseks loa andmise määrus saab puudutada selles nimetatata isikut juhul, kui isik on üks kinnistu kinnistusraamatusse kantud omanikest. Meenutada tuleb aga, et enne rahalise nõude või kohustuse määramist saab maksuhaldur MKS § 136¹ korras taotleda kohtuliku hüpoteegi seadmist vaid maksukohustuslasele kuuluvale kinnisasjale (Riigikohtu üldkogu 10. novembri 2011. a otsus asjas nr 3-3-1-28-11, p 45).

36. Käesoleva määrusega ei muuda üldkogu eespool viidatud asjas nr 3-3-1-28-11 esitatud seisukohta, et PS § 24 lg 5 kohaselt peab isikule, kelle vara suhtes annab MKS § 136¹ alusel MKS § 130 lg-s 1 nimetatud täitetoimingute tegemiseks esimest korda loa ringkonnakohus, olema tagatud võimalus esitada loa andmise määruse peale määruskaebus Riigikohtule (punkt 42). Erinevalt praegusest asjast oli ringkonnakohus selles asjas loa andnud maksumenetluse välise isiku kohta, kes oli kinnistusraamatu kohaselt selle vara omanik, mille kohta ringkonnakohtu määruse resolutsioon oli tehtud, ja kes oli pealegi ringkonnakohtu määruse resolutsioonis nimeliselt ära nimetatud.

37. Üldkogu peab vajalikuks lisada, et kui halduskohtu määruse täitmise käigus seatud kohtulik hüpoteek peaks kinnistusraamatu kande ebaõigsuse tõttu siiski koormama abikaasade ühisvara, siis on Oksana Kovaljoval oma õiguste kaitseks võimalik kasutada tsiviilõiguslikke õiguskaitsevahendeid.

38. Oksana Kovaljoval on juhul, kui kohtulik hüpoteek on kinnistusraamatu ebaõige kande tõttu seatud ühisvarale, õigus nõuda AÕS § 65 lg 1 järgi kinnistusraamatu kande parandamiseks (ehk kohtuliku hüpoteegi kustutamiseks) nõusolekut riigilt (PMTK kaudu) kui isikult, kelle õigusi parandamine puudutab. Nõusoleku andmine tähendab tahteavalduse tegemist. Riigikohtu tsiviilkolleegium on 18. detsembril 2007 tsiviilasjas nr 3-2-1-125-07 tehtud otsuse p-s 18 leidnud, et tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 68 lg 5 kohaselt saab jõustunud kohtuotsusega asendada kindla sisuga tahteavaldust, kui isik on kohustatud seda tahteavaldust tegema, ning et AÕS § 65 lg 1 alusel esitatud hagi rahuldava kohtuotsuse resolutsiooniga saab lugeda isiku kande muutmisega nõustunuks.

39. Kui kohtulik hüpoteek oleks praegusel juhul seatud ühisvarale, tuleneks kande ebaõigsus AÕS § 65 lg 1 mõttes asjaolust, et kohtuliku hüpoteegi seadmiseks ei olnud Oksana Kovaljova nõusolekut. Selline nõusolek on aga nõutav kinnistusraamatuseaduse (KRS) § 34¹ lg 1 ja lg 2 p 3 kohaselt, nii nagu seda on tõlgendanud Riigikohtu tsiviilkolleegium 24. oktoobril 2011 tsiviilasjas nr 3-2-1-85-11 tehtud määruses.

40. Võimalikul omandiõigusel põhinevat nõudeõigust on Oksana Kovaljova võimalik esmalt püüda maksta panna kohtuväliselt. Selleks on PMTK-l õigus kohtulikust hüpoteegist loobumiseks KRS § 34 lg 2¹ järgi esitada kinnistusregistrile notariaalselt tõestatud või digitaalselt allkirjastatud kinnistamisavaldus. Samuti on võimalik, et avalduse esitab kinnisasja omanik. Kinnistamisavaldusele tuleb sel juhul lisada PMTK nõusolek KRS § 34¹ lg 2 p 2 järgi. Puudutatud isiku nõusoleku vorminõuded sätestavad KRS § 34¹ lg-d 5 ja 5¹.

41. Kui PMTK kohtuväliselt kohtuliku hüpoteegi kustutamiseks nõusolekut ei anna, on võimalik esitada puudutatud isiku vastu AÕS § 65 lg 1 järgi hagi nõusoleku saamiseks.

42. Üldkogu on seisukohal, et Oksana Kovaljova oleks ühisvara koormamise korral võimalik oma õigusi kaitsta ka täitemenetluse seadustiku (TMS) §-s 222 sätestatud hagi esitamise teel. TMS § 222 lg 1 järgi võib kolmas isik, kellel on sundtäitmise eseme suhtes selle sundtäitmist takistav õigus, eriti omandiõigus või piiratud asjaõigus, esitada hagi vara arestist vabastamiseks või sundtäitmise muul põhjusel lubamatuks tunnistamiseks kohtule, kelle tööpiirkonnas sundtäitmine toimub. Riigikohtu tsiviilkolleegium on pidanud võimalikuks sellele normile tugineda (vt selle kohta nt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 30. novembri 2011. a määrus nr 3-2-1-94-11, p 16; 4. veebruari 2007. a määrus nr 3-2-1-127-06, p 8) ka neil juhtudel, mil kohtumenetluses on hagi tagamise korras ekslikult koormatud sellise kolmanda isiku õigusi, kes ei ole olnud menetlusosaline. Ka TMS § 222 lg 1 järgses menetluses on võimalik tuvastada ühisvara olemasolu ning kui selle olemasolu on tuvastatud, vabastada arestitud ühisvara aresti alt.

43. Seega on Oksana Kovaljova kokkuvõttes võimalik oma väidetava (omandi)õiguse rikkumise korral valida kahe tsiviilõigusliku õiguskaitsevahendi vahel.

44. Üldkogu täpsustab lisaks, et kui Oksana Kovaljova esitab hagi AÕS § 65 lg 1 alusel kohtuliku hüpoteegi kustutamiseks nõusoleku saamiseks, on PMTK-l kui võlausaldajal omakorda õigus TMS § 14 lg 2 ja perekonnaseaduse § 33 lg 3 teise lause järgi esitada hagi ühisvara jagamiseks.

45. Ühisvara jagamise hagi võib PMTK esitada ka sõltumatult AÕS § 65 lg 1 alusel esitatavast hagist. Mõlema abikaasa vastu esitatava ühisvara jagamise hagi tagamiseks on PMTK-l õigus taotleda hagi tagamise korras keelumärke kandmist kinnistusraamatusse omandi käsutamise keelamiseks või alternatiivselt eelmärke sissekandmist, mis tagaks ühisvara jagamise nõuet, st et kinnistusraamatu seisu vaidluse kestel ei muudetakse.

46. MKS § 136¹ lg 1 ja § 130 lg 1 p 1 järgi (koostoimes TsMS § 378 lg 1 p-ga 3) on üldkogu hinnangul võimalik esitada maksuseadusest tuleneva rahalise nõude või kohustuse tagamiseks ka selline taotlus, mille kohaselt seatakse keelumärke kinnisasjale nii, et kinnisasja käsutamine keelatakse üksnes maksukohustuslasel.

II

47. Oleg Kovaljovi puudutavas osas tuleb määruskaebus osaliselt rahuldada. Selle põhjenduseks märgib üldkogu järgnevat.

48. Praeguses asjas esitas PMTK halduskohtule MKS § 136¹ lg 1 ning § 130 lg 1 p 5¹ alusel taotluse seada kohtulik hüpoteek Oleg Kovaljovi kinnistutele.

49. Käsiloleva juhtumi asjaoludest nähtuvalt on loa taotlemise üheks eelduseks kavatsus teha vastutusotsus. Seega tuleb kohtul täitetoimingute sooritamiseks loa andmise menetluses loa andmise eelduste kontrollimisel hinnata ka seda, kas vastutusotsuse tegemine on õiguslikult võimalik ja tõenäoline. Kui vastutusotsust alles kavandatakse, tekib MKS § 136¹ lg 1 kohaldamisel ka küsimus, kui põhjalikult peab kohus hindama haldusakti andmise eeldusi olukorras, kus haldusakti (vastutusotsust) pole veel antud. Üldjuhul ei tohiks kohus täitevvõimu tegevusse ennetavalt sekkuda ega anda eelhinnangut kavandatava akti õiguspärasusele.

50. Üldkogu leiab, et halduskohus peab selliste täitetoimingute jaoks luba andes, mille eesmärk on ennetavalt tagada tulevikus koostatava vastutusotsuse täitmist, kaaluma, kas:

a) maksuhaldur kontrollib maksude tasumise õigsust (MKS § 136¹ lg 1).

Praeguses asjas on see tingimus täidetud, maksuhaldur on halduskohtule esitanud taotlust põhjendades märkinud, et taotleja on algatanud Oleg Kovaljovi vastu maksumenetluse, mille eesmärgiks on vastutusotsuse koostamine MKS § 40 alusel (toimiku I köide, leht 5);

b) kontrolli tõenäoliseks tulemuseks on rahalise nõude või kohustuse määramine (MKS § 136¹ lg 1). Halduskohtule esitatavas taotluses tuleb märkida rahalise nõude või kohustuse hinnanguline suurus (MKS § 136¹ lg 2 p 2). MKS § 31 lg 1 sätestab, et maksuseadusest või maksukorralduse seadusest võivad tuleneda järgmised rahalised nõuded ja kohustused: 1) maksumaksja kohustus tasuda maksusumma (maksukohustus); 2) maksu kinnipidaja kohustus pidada kinni ja tasuda kinnipeetud maksusumma (kinnipidamiskohustus); 3) isiku õigus saada tagasi seaduses ettenähtust rohkem makstud maksusumma või muu enammakse MKS § 33 järgi (tagastusnõue); 4) kolmanda isiku kohustus tasuda maksumaksja või maksu kinnipidaja maksuvõlg (vastutuskohustus); 5) maksukohustuslase kohustus tasuda intress, sunniraha või asendustäitmise kulud (kõrvalkohustus).

Praeguses asjas oli kontrolli tõenäoliseks tulemuseks vastutuskohustus (toimiku I köide, leht 5). MKS § 40 lg 1 sätestab, et kui seaduslik esindaja, tegevjuht või vara valitseja rikub tahtlikult või raskest hooletusest MKS §-s 8 nimetatud kohustusi, vastutab ta selle tõttu tekkinud maksuvõla eest solidaarselt maksukohustuslasega. Maksuvõla sissenõudmiseks kolmandalt isikult, kes seaduse alusel vastutab maksumaksja või maksu kinnipidaja kohustuste täitmise eest, teeb maksuhaldur vastutusotsuse (MKS § 96 lg 1);

c) kontrollimisel on maksuhalduril tekkinud põhjendatud kahtlus. Põhjendatud kahtlus peab tekkima selle suhtes, et kontrolli tulemusena antava haldusakti sundtäitmine võib osutuda oluliselt raskemaks või võimatuks (MKS § 136¹ lg 1). Halduskohtule esitatavas taotluses tuleb märkida põhjendus, millest nähtub võimaliku maksukohustuse sissenõudmise oluline raskenemine või võimatus (MKS § 136¹ lg 2 p 1).

PMTK on taotluses halduskohtule selgitanud, et arvestades Oleg Kovaljovi varasemat käitumist, kus isik on äriühingu juhatuse liikmena kohustuste täitmata jätmisega põhjustanud maksuvõlgade tekkimise (kasutanud fiktiivseid arveid) ning on maksumenetluses andnud teadlikult valeütlusi, on taotlejal põhjendatud alus arvata, et haldustoiminguks loa andmata jätmisel asub isik sundtäitmise vältimiseks võõrandama (või muul viisil käsutama) isiklikku vara (toimiku I köide, leht 5). Seega seisneb põhjendatud kahtlus, et sundtäitmine võib osutuda oluliselt raskemaks või võimatuks, praegusel juhul selles, et Oleg Kovaljov on äriühingu juhina võimaldanud raamatupidamises kajastada näilikke tehinguid eesmärgil vältida maksukohustust ning ta on andnud maksumenetluses valeütlusi. Need asjaolud viitavad kaudselt sellele, et sundtäitmine võib tulevikus osutuda oluliselt raskemaks või muutuda võimatuks. Kuna põhjendatud kahtluse hindamine on prognoos, siis antakse luba, kui kohus peab täitmise raskendatust või võimatust asjaoludest ja kogutud tõenditest lähtudes tõenäoliseks;

d) sundtäitmise võimatus (või oluline raskenemine) tuleneb maksukohustuslase tegevusest (MKS § 136¹ lg 1).

Sundtäitmise võimatusele viitab praeguses asjas see, et OÜ Mr.Lega & K maksuvõlga ei ole õnnestunud sundtäitmise toimingute tulemusena äriühingult sisse nõuda, kuna äriühingul ei ole registritesse kantud vara ja kontodel pole piisavalt raha (toimiku I köide, lehed 4 ja 5);

e) esineb kasvõi üks MKS § 96 lg-s 6 nimetatud alustest, mis välistab vastutusotsuse tegemise: maksuvõlga ei ole tekkinud; maksuvõla sissenõudmine on aegunud; maksuvõlg on kustutatud.

Vastutusotsuse tegemise faktiliseks aluseks saab olla vaid kehtiv maksuvõlg. Vastutusotsuse sisuks ei ole mitte tasumisele kuuluva maksusumma määramine, vaid juba varem fikseeritud maksuvõla sissenõudmine uult kohustatud isikult (vt nt Riigikohtu halduskolleegiumi 31. oktoobri 2005. a otsus asjas nr 3-3-1-41-05, p 12; 4. detsembri 2009. a otsus haldusasjas nr 3-3-1-75-09). Selleks, et kolmandal isikul tekiks maksuvõla tasumise kohustus, on enne vaja tuvastada maksuvõla olemasolu, mille sissenõudmisele on vastutusmenetlus suunatud. Kui maksuvõlga on vähendatud (näiteks kompromissiotsuse tõttu pankrotimenetluses), siis saab vastutusotsusega sisse nõuda vaid maksuvõla allesjäänud osa (vt nt Riigikohtu halduskolleegiumi 4. detsembri 2009. a otsus asjas nr 3-3-1-75-09, p 9; 21. novembri 2005. a otsus asjas nr 3-3-1-53-05, p 13).

Praeguses asjas ei esine MKS § 96 lg-s 6 nimetatud aluseid;

f) isik, kellele vastutusotsust tahetakse teha, vastutab seaduse alusel maksumaksja või maksu kinnipidaja kohustuste täitmise eest. Seejuures on oluline välja selgitada, et isik, kellele vastutusotsust teha soovitakse, on tõesti kohustatud maksumaksja või maksu kinnipidaja kohustust täitma (maksukohustuse tekkimise hetke arvestamine äriühingu juhatuse koosseisu muutumisel, ettevõtte üleminekul; isiku funktsioon ja pädevus äriühingus).

Praeguses asjas nõuab maksuhaldur OÜ Mr.Lega & K endiselt juhatuse liikmelt Oleg Kovaljovilt menetluse käigus sisse vaid selle osa äriühingu maksuvõlast, mis on tekkinud tema juhatuse liikmeks olemise ajal (toimiku I köide, leht 3);

g) maksusumma määramise aegumistähtaeg (MKS § 98) ei ole möödunud.

Praeguses asjas ei ole aegumistähtaeg möödunud;

h) MKS §-des 38–40 nimetatud isikutele (ettevõtte või selle osa üleandnud isik, täisühingu või usaldusühingu osanik või ühistu liige, seaduslik esindaja, vara valitseja või maksuesindaja) vastutusotsuse tegemise puhul on enne maksumaksja või maksu kinnipidaja suhtes alustatud sissenõudmist ning selle tulemusel ei ole õnnestunud kolme kuu jooksul võlga sisse nõuda või on maksumaksjale või maksu kinnipidajale välja kuulutatud pankrot (§ 96 lg 5). Seega vastutab äriühingu seaduslik esindaja äriühingu maksuvõla eest vaid juhul, kui maksukohustuslane ise ei ole suuteline seda tasuma.

PMTK on taotluses halduskohtule selgitanud, et maksuhalduri menetluses on OÜ Mr.Lega & K maksuvõlgade sissenõudmine (toimiku I köide, leht 3). Sundtäitmise toimingute tulemusena ei ole õnnestunud OÜ Mr.Lega & K maksuotsusest tulenevat maksuvõlga äriühingult sisse nõuda. Maksuhaldur on maksumenetluses tuvastatud asjaoludele ja kogutud tõenditele tuginedes seisukohal, et OÜ-le Mr.Lega & K väljastatud maksuotsusega määratud maksusummadest tuleneva maksuvõla tekkimise eest vastutab juhatuse liige Oleg Kovaljov. Taotleja on seisukohal, et OÜ Mr.Lega & K maksuvõlga ei ole õnnestunud kolme kuu jooksul sisse nõuda, kuna äriühingul ei ole raha ega registritesse kantud vara ning vastutusmenetluse algatamine juhatuse liikme vastu on põhjendatud (toimiku I köide, leht 5).

Kui äriühingu endisele seaduslikule esindajale, kes rikub tahtlikult või raskest hooletusest rahaliste kohustuste tähtaegset ning täielikku täitmist, tahetakse teha vastutusotsus, peab maksuhalduril olema enne nurjunud maksuvõla sissenõudmise menetlus. OÜ Mr.Lega & K maksuvõlg, mis on tekkinud Oleg Kovaljovi äriühingu juhatuse liikmeks olemise perioodil, on 500 600 krooni ning see sisaldab: 1) maksuotsuse alusel määratud 247 845 krooni; 2) äriühingu deklareeritud, kuid tasumata 129 396 krooni; 3) tähtjaks tasumata summadelt arvestatud intressi 123 359 krooni (toimiku I köide, leht 4). Toimikust nähtub, et asjas on toimunud maksuotsuse alusel määratud 247 845 krooni suuruse maksuvõla sundtäitmine (toimiku I köide, leht 4). Ülejäänud maksuvõlgade osas ei ole maksuhaldur sundtäitmise toiminguid teinud;

i) vastutusotsus MKS § 40 lg-st 1 tuleneva kolmanda isiku vastutuse kohaldamiseks on tehtud enne selle juriidilise isiku õigusvõime lõppemist, kelle maksuvõla suhtes soovitakse vastutusotsust teha (vt Riigikohtu halduskolleegiumi 4. detsembri 2009. a otsus asjas nr 3-3-1-75-09, p 11). Seega kui juriidilise isiku lõppemise hetkel ei ole maksuvõla eest vastutavale kolmandale isikule tehtud vastutusotsust, siis on maksukohustuse täitmine võimatu ning kohus ei saa anda ka luba vastutava isiku suhtes täitetoimingut sooritamiseks.

Seda olukorda käsitlevas asjas ei esine;

j) halduskohtule esitatavas taotluses on MKS § 136¹ lg 2 p 3 kohaselt märgitud ka andmed tagatise kohta, mille esitamisel maksuhaldur lõpetab täitetoimingud.

Tulenevalt MKS § 136¹ lg 2 p-st 3 on maksuhaldur praegusel juhul loataotluses halduskohtule selgitanud, et maksuhaldur lõpetab täitetoimingud, kui Oleg Kovaljov on esitanud MKS § 120 lg 1 p 3 ja § 121 kohaselt 576 059 krooni suuruse tagatise ja valinud tagatise liigi MKS §-s 122 esitatud loetelust (toimiku I köide, leht 6). MKS § 121 sätestab, et maksuhaldur määrab, kui suur tagatis tuleb esitada. Maksuhaldur lähtub tagatise ulatuse määramisel tagatava nõude ja võimaliku sundtäitmise kulude suurusest. Praeguses asjas on tagatav nõue 500 600 krooni ning seega on maksuhaldur sundtäitmise kuludeks pidanud 75 459 krooni (576 059 - 500 600). Taotluse põhjendatuse ja taotletavate abinõude proportsionaalsuse kontrollimisel ei ole välistatud, et hinnata tuleb ka vara võõrandamisega seotud võimalikke kulusid. Need kulud ei tohi olla ülemäärased. Üldkogu peab vajalikuks märkida, et kui sundtäitmine saab seisneda eelkõige kinnistute müümises, siis selleks on pädev kohtutäitur. MKS §-d 130–131 ei anna maksuhaldurile õigust pöörata sissenõuet kinnisasjadele. Seega tuleb täitetoimingute lõpetamiseks vajaliku tagatise suuruse arvestamisel lähtuda eelkõige võimalike täitekulude suurusest kohtutäituri korraldatavas täitemenetluses. Arvestada tuleb rahalise nõude korral selle nõude suurusest lähtuvaid kohtutäituri tasu määrasid ja võimalikke lisatasusid (kohtutäituri seaduse § 28 jj) ja muid täitekulusid (TMS § 37).

51. Eelnevast tulenevalt leiab üldkogu, et maksuotsusega määratud 247 845 krooni ulatuses oli vastutusotsuse tegemine õiguslikult võimalik ja tõenäoline.

III

52. Järgnevalt võtab üldkogu seisukoha, kas halduskohus peab maksuhaldurile täitetoimingut sooritamiseks luba andes kohtumääruse resolutsioonis märkima kohtuliku hüpoteegi summa.

53. Üldkogu selgitab, et resolutsioonis summa märkimata jätmine võimaldab riigil kinnistusosakonna poole pöörduda mistahes suurusega kohtuliku hüpoteegi sissekandmiseks. See on aga lubamatu, sest kohtuliku hüpoteegi sissekandmine on tulevast rahalist nõuet tagav toiming, millega ei tohi isikut üle põhjendatud ulatuse koormata. Vajadus märkida kohtuliku hüpoteegi summa tuleneb kohtuliku hüpoteegi iseloomust ja ka TsMS §-st 388. TsMS § 388 lg 2 kohaselt on hüpoteegisummaks tagatava nõude summa. AÕS § 363 lg 1 kohaselt võib kohus hagi tagamiseks seada haginõude ulatuses kohtuliku hüpoteegi.

54. Praeguses asjas on maksuhaldur taotlenud luba kohtuliku hüpoteegi seadmiseks kahele Oleg Kovaljovi nimel registreeritud kinnistule, mõlemale 250 300 krooni ulatuses (toimiku I köide, leht 6). Halduskohus on maksuhalduri taotluse rahuldanud ja andnud loa taotleda MKS § 136¹ lg 1 alusel hüpoteekide seadmist Eesti Vabariigi kasuks (PMTK kaudu), kuid ei määruse resolutsioonis ega põhjendustes pole märgitud, millise summa ulatuses on kohus andnud loa taotleda kinnistutele hüpoteegi seadmist. Toimiku materjalidest nähtuvalt on Maksu- ja Tolliameti 26. oktoobri 2010. a avalduse ja 25. oktoobri 2010. a kohtumääruse alusel Oleg Kovaljovi kahele kinnistule 9. novembril 2010 seatud kohtulik hüpoteek, mõlemale 200 300 krooni ulatuses Eesti Vabariigi kasuks (toimiku I köide, lehed 63–64).

IV

55. Järgnevalt võtab üldkogu seisukoha, kas halduskohus pidi maksuhaldurile täitetoimingute sooritamiseks luba andes kontrollima kohtuliku hüpoteegi ulatust.

56. Määruskaebuse esitaja leiab, et kohus andis loa kohtuliku hüpoteegi seadmiseks kahele kinnistule, kontrollimata, kas piisaks hüpoteegi seadmisest ühele kinnistule. Määruskaebuse esitaja heidab kohtule ette, et kohus ei pidanud vajalikuks uurida kinnistute turuhinda, seetõttu ei saanud kohus hinnata kohtuliku hüpoteegi seadmise otsuse proportsionaalsust.

57. Loa andmine täitetoiminguteks MKS § 136¹ alusel on kaalutlusotsus. Lisaks taotluse rahuldamise eelduste täidetuse hindamisele tuleb kohtul arvestada ka kohaldatava meetme põhjendatust ja proportsionaalsust hüpoteegi summa osas (võrdluses maksukohustusega, mille täitmist soovitakse tagada).

58. TsMS § 378 lg 4 esimese lause järgi tuleb hagi tagava abinõu valikul arvestada, et kohaldatav abinõu koormaks kostjat üksnes niivõrd, kui võrd seda võib pidada hageja õigustatud huvisid ja asjaolusid arvestades põhjendatuks. Nimetatud sätte kohta on Riigikohtu tsiviilkolleegium 27. jaanuari 2010. a määruses asjas nr 3-2-1-162-09 selgitanud, et hagejal tuleb juba hagi tagamise taotluses arvestada ületagamise keeluga. Kohtul tuleb seda kontrollida, andes vajadusel hagejale TsMS § 340¹ järgi tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Puuduste kõrvaldamise tähtaeg tuleks määrata nt juhul, kui hageja taotleb kohtuliku hüpoteegi seadmist kostja mitmele kinnisasjale, kuid kinnisasjade väärtusest ja hageja nõude suurusest lähtudes on ilmne, et piisaks kohtuliku hüpoteegi seadmisest vaid mõnele neist.

59. Ka Riigikohtu kriminaalkolleegium on 20. veebruari 2012. a määruses asjas nr 3-1-1-1-12 leidnud, et vara arestimisega kaasnev põhiõiguse riive ei tohi olla oluliselt suurem isiku võimalikul süüditunnistamisel rakendatavast mõjutusvahendist, kuna vaid sellisel juhul saab vara arestimist kriminaalmenetluses pidada proportsionaalseks (määruse p 17). Kinnisvara, sõiduki ja muu vara hinna kindlaksmääramisel tuleb lähtuda selle tavalisest turuväärtusest lahendi tegemise ajal. Muu info puudumisel võib arestitava vara väärtuse suurusjärgu hindamisel lähtuda ka arvutivõrgu tuntumates avalikes müügikeskkondades (nt kinnisvara või mootorsõidukite müügipakkumiste portaalis) olevate müügipakkumiste keskmistest turuhindadest. Kinnisvara hindamise akti koostamine, samuti muude aega või eriteadmisi nõudvate ja kulukate menetluste korraldamine pole üldjuhul nõutav. Samuti pole vajalik teha kindlaks asja või õiguse täpset hinda. Vara arestimise objekti valiku juures, tuleb kohtul eeskätt arvestada kriminaalmenetluse seadustiku § 142 lg 10 nõuete ja kriminaalmenetluse tagamise eesmärgiga. Seejärel tuleb kaaluda isiku omandipõhiõiguse riive mõõdukust, arestides esmajärjekorras need asjad või õigused, mille riive on talle vähem koormav (määruse p 22).

60. Üldkogu arvates kehtivad need põhimõtted ka maksuasjades täitmist tagavate toimingute tegemisel, sh ka praeguses haldusasjas. Praegusel juhul on maksuhaldur taotlenud kahe kinnistu koormamist kohtuliku hüpoteegiga, mõlema suuruseks on 250 300 krooni. Tegemist on Lasnamäel asuvate kahe- ja kolmetoaliste korteritega. Kohus ei ole nõude suurust kinnistute võimaliku väärtusega võrrelnud, rikkudes nii TsMS § 378 lg-t 4.

61. Üldkogu peab vajalikuks selgitada, et Tallinna Halduskohus rikkus 25. oktoobri 2010. a määruse tegemisel TsMS § 447 lg-t 2. Halduskohus parandas 25. oktoobri 2010. a määrusega TsMS § 447 lg-le 2 viidates ebatäpsuse halduskohtu 20. oktoobri 2010. a määruse resolutsioonis, asendades algse loa käsutamise keelumärke kandmiseks loaga seada kinnistutele kohtulik hüpoteek. TsMS § 447 lg 2 esimene lause sätestab: „Kohus parandab igal ajal otsuses kirja- ja arvutusvead ning ilmsed ebatäpsused, mis ei mõjuta otsuse sisu.“ Kinnisasja käsutamise keelumärke ning kohtulik hüpoteek on erinevate õiguslike tagajärgedega ja kohaldamise eeldustega abinõud. Seega omandas halduskohtu 20. oktoobri määrus 25. oktoobri määrusega täiesti uue sisu. Seetõttu ei olnud TsMS

§ 447 lg 2 kohaldamise eeldused täidetud. Halduskohus on oluliselt rikkunud kohtumenetluse normi ning ringkonnakohus on jätnud selle tähelepanuta.

62. Eeltoodust tulenevalt tuleb Oleg Kovaljovi määruskaebus osaliselt rahuldada. Riigikohtu üldkogu tühistab ringkonnakohtu määruse ja osaliselt halduskohtu määrused. Riigikohtu üldkogu teeb asjas uue määruse asja uueks läbivaatamiseks tagasi saatmata.

V

63. Üldkogu peab HKMS § 264 lg 4 esimest lauset arvestades võimalikuks määrata uut määrust tehes ise kohtuliku hüpoteegi ulatus ning summa. Seda tehes peab üldkogu HKMS § 158 lg-st 2 tulenevalt arvestama muutustega kohtuasja aluseks olevates asjaoludes. HKMS § 158 lg 2 esimese lause kohaselt teeb kohus asjaolud kindlaks kohtuotsuse tegemise aja seisuga, kui seadus ei sätesta teisiti. Seega arvestatakse halduskohtumenetluses menetluse ajal toimuvaid muutusi asjaoludes. Üldkogu on ka varem sellest lähtunud (vt 7. detsembri 2009. a otsus asjas nr 3-3-1-5-09, p 44).

64. Muutunud asjaoluks, millega üldkogu peab arvestama, on Oleg Kovaljovi kohta vastutusotsuse tegemine kohtumenetluse ajal. Kohtute infosüsteemist nähtub, et I astme menetluses on Oleg Kovaljovi kaebus vastutusotsuse tühistamise nõudes (haldusasi nr 3-11-2342). Vastutusotsus tehti 27. juunil 2011, s.o kaheksa kuud pärast halduskohtule taotluse esitamist. Vastutusotsusega kohustati Oleg Kovaljovi tasuma maksuvõlga 20 710 eurot ja 6 senti (324 042 krooni), s.o 11 286 eurot vähem, kui märgiti halduskohtule esitatud taotluses.

65. Iseenesest ei ole probleemiks see, et vastutusotsusega määratud summa on väiksem, kui PMTK esialgu prognoosis ja halduskohtule esitatud taotluses märkis. MKS § 136¹ lg 2 p 2 kohaselt märgitakse halduskohtule esitatavas taotluses võimaliku rahalise nõude või kohustuse hinnanguline suurus ning see võib haldusakti tegemise hetkeks muutuda. Küll aga tekib summa vähenemisel küsimus, kas kohaldatav meede on proportsionaalne. Kuna sissenõutav summa on väiksem, siis peavad ka hüpoteegisumma ja MKS § 136¹ lg 2 p 3 alusel määratud tagatisesumma olema väiksemad.

66. Üldkogu lähtubki hüpoteegi summa määramisel 27. juuni 2011. a vastutusotsuses märgitud põhinõude summast 20 710 eurot 6 senti. Kohtute infosüsteemist kättesaadavate andmete põhjal ei ole PMTK vastutusotsuse kohaselt intressinõuet esitanud. Järelikult ei ole vaja intressinõude võrra kohtuliku hüpoteegi summat suurendada (vt kohtuliku hüpoteegi ulatuvuse kohta kõrvalnõuetele Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 8. juunil 2012 tsiviilasjas nr 3-2-1-73-12 tehtud määruse p 11). Samuti ei ole PMTK taotlenud kohtult kohtuliku hüpoteegi summa suurendamist tulevaste võimalike täitekulude katteks.

67. Kohtuliku hüpoteegi summa määramisel lähtub üldkogu TsMS § 378 lg-st 4 ning selle tõlgendamise ja kohaldamise kohta eespool punktides 58 ja 59 antud selgitustest. Üldkogule kättesaadavate avalike andmete põhjal Tallinnas Lasnamäel müüdavate kahe- ja kolmetoaliste korterite hindade kohta on üldkogu hinnangul piisav 20 710 euro 6 senti suuruse kohtuliku hüpoteegi seadmine Oleg Kovaljovi nimel kinnistusraamatusse sissekantud kinnistule registriosanumbriga 16440501 (korter, Tallinna linn, Linnamäe tee 83–71, suurus 49,2 m²). Halduskohtu määrused tuleb tühistada osas, milles PMTK-le anti luba taotleda kohtuliku hüpoteegi seadmist Oleg Kovaljovile kuuluvale kinnistusraamatus registreeritud kinnistule (registriosa nr 16440601, korter, Tallinna linn, Linnamäe tee 83–72, suurus 64,7 m²). Viimati nimetatud kinnistule seatud kohtulik hüpoteek jääb püsima, selle omandab TsMS § 388 lg 6 esimese lause alusel kinnistu omanik. Tulenevalt TsMS § 388 lg 6 teisest lausest tuleb selliselt püsima jäänud kohtulik hüpoteek kustutada omaniku taotlusel haldustoiminguks antud loa tühistamise määruse (praegune üldkogu määrus) alusel.

68. Halduskohtu määruse põhjendusi muudetakse käesoleva määruse põhjendustega.

VI

69. Kuna Riigikohus teeb asjas uue määruse, tuleb otsustada ka menetluskulude jaotus (HKMS vana redaktsiooni § 93 lg 4, HKMS § 109 lg 4). Alates 1. jaanuarist 2012 kehtiva HKMS § 285 lg 1 järgi kohaldatakse enne selle seadustiku jõustumist tehtud menetlustoimingute korral menetluskulude jaotusele ja nende väljamõistmisele seni kehtinud halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud. Kui menetlusosalised on kandnud menetluskulusid osaliselt varasema halduskohtumenetluse seadustiku ja osaliselt uue halduskohtumenetluse seadustiku kehtivusajal, siis kohaldatakse vastavalt mõlemat seadustikku.

70. Menetluskulud kannab pool, kelle kahjuks otsus tehti (HKMS vana redaktsiooni § 92 lg 1, HKMS § 108 lg 1). Kaebuse osalise rahuldamise korral jagatakse menetluskulud proportsionaalselt kaebuse rahuldamisega (HKMS vana redaktsiooni § 92 lg 2, HKMS § 108 lg 2).

71. Menetluskulude väljamõistmiseks esitatakse kohtule enne kohtuvaidlusi kohtukulude nimekiri ja kuludokumendid (HKMS vana redaktsiooni § 93 lg 1, HKMS § 109 lg 1 esimene lause). Määruskaebuses Tallinna Ringkonnakohtule on Oleg Kovaljov küll taotlenud menetluskulude vastustajalt väljamõistmist, kuid ei ole esitanud kohtule menetluskulude nimekirja. Kohtuasja toimikust nähtub üksnes 12 euro ja 78 senti suuruse riigilõivu tasumine (toimiku I köide, leht 121). Ka Riigikohtule ei ole Oleg Kovaljov menetluskulude nimekirja ja kuludokumente esitanud. Nii varem kehtinud HKMS § 93 lg 1 kui ka kehtiva HKMS § 109 lg 1 kohaselt kuludokumentide ja menetluskulude nimekirja esitamata jätmise korral menetluskulusid välja ei mõisteta. Riigikohtu halduskolleegium on siiski pidanud põhjendatuks mõista välja tasutud riigilõiv olukorras, kus kaebaja selles asjas kohtule kuludokumente ei esitanud (vt nt Riigikohtu halduskolleegiumi 9. veebruari 2011. a otsus asjas nr 3-3-1-90-10, p 21; 5. mai 2011. a otsus asjas nr 3-3-1-17-11, p 15). Kuna Riigikohus rahuldab kaebuse 50% ulatuses, mõistetakse vastustajalt Oleg Kovaljovi kasuks välja 6 eurot ja 39 senti. Riigikohus tagastab HKMS § 107 lg 4 esimese lause ja § 107 lg 6 kolmanda lause alusel SA SAK Fond arvelduskontole nr 221017281714 Oleg Kovaljovi määruskaebuselt 31. jaanuaril 2012 tasutud kautsjoni 25 eurot.

72. Oksana Kovaljova menetluskulud jäävad kaebuse läbi vaatamata jätmise tõttu tema enda kanda (HKMS vana redaktsiooni § 92 lg 4, HKMS § 108 lg 4). Riigikohus tagastab HKMS § 107 lg 4 teise lause ja § 107 lg 6 kolmanda lause alusel SA SAK Fond arvelduskontole nr 221017281714 Oksana Kovaljova määruskaebuselt 7. veebruaril 2012 tasutud kautsjoni 25 eurot.

Märt Rask

Jüri Ilvest

Peeter Jerofejev

Ott Järvesaar

Eerik Kergandberg

Hannes Kiris

Lea Kivi

Indrek Koolmeister

Ants Kull

Villu Kõve

Lea Laarmaa

Jaak Luik

Priit Pikamäe

Ivo Pilving

Jüri Põld

Harri Salmann

Tambet Tampuu